

Antwoord

van Gedeputeerde Staten

op vragen van

S. Özkaya (GL), E.A. Hijink (PvdA), R. van Aelst (SP), A.H.K. van Viegen (PvdD), K. Wilkeshuis (D66) en W.M. Bakx (50PLUS)
(d.d.2 december 2021)

Nummer
3800

Onderwerp
Giftig oppervlaktewater door glastuinbouwstoffen

Aan de leden van Provinciale Staten

Toelichting vragensteller

[“Vissen sterven bij de vleet in stinkende grachten”](#) kopte het AD¹ over vissensterfte in Delftse grachten. In het artikel klagen bewoners over glastuinbouwbedrijven die de leefomgeving aantasten. Het artikel verwijst ook naar nieuw gepubliceerd onderzoek.

Het Kenniscentrum van de Nederlandse waterschappen en provincies (Stowa) heeft dat onderzoek naar giftige stoffen en stofmengsels in ons oppervlaktewater onlangs laten doen.² Het onderzoek is uitgevoerd door het RIVM en Ecofide. De resultaten zijn opgenomen in de [Atlas Natuurlijk Kapitaal](#). Daarin geven zes nieuwe kaarten een beeld van de zogenoemde ‘toxische druk’.

Hoe hoger de druk hoe meer het leven in en rond het water gevaar loopt.

[Uit de kaarten blijkt](#) dat een groot deel van Zuid-Holland donkerrood kleurt als het gaat om de aanwezigheid van giftige stoffen in het water. Vooral de zeer hoge giftigheid van landbouwgif (toxische druk gewasbeschermingsmiddelen) is uiterst zorgwekkend. De uitkomst is alarmerend, omdat de gemiddelde waterkwaliteit in de rest van Nederland juist steeds beter wordt. De giftige effecten zijn ook steeds vaker zichtbaar.

Uit het Waterkwaliteitsrapportage van Hoogheemraadschap van Delfland blijkt verder dat de gemiddelde concentratie bestrijdingsmiddelen in de glastuinbouwgebieden in 2020 hoger was dan in 2019.³ Het Hoogheemraadschap van Delfland onderkent daarmee dat de waterkwaliteit de afgelopen twee jaar slechter is geworden. Zij laat in bovenstaand artikel weten zich ernstig zorgen te maken omdat bestrijdingsmiddelen

¹ [Vissen sterven bij de vleet in stinkende grachten door viespeuken uit buurgemeente: ‘Rot geschrokken’ | Topverhalen Delft | AD.nl.](#)

² <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=28378>

³ https://www.hhdelfland.nl/publish/library/43/waterkwaliteitsrapportage_2020.pdf

en meststoffen de leefomgeving aantasten⁴. Volgens het Hoogheemraadschap van Delfland doen glastuinbouwbedrijven te weinig om het gif dat zij verspreiden, op te vangen. Dat baart ons zorgen en daarom stellen ondergetekenden de volgende vragen aan Gedeputeerde Staten:

1. *Hoe beoordeelt u het onderzoek van het kenniscentrum Stowa?*

Antwoord

Om meer grip te krijgen op het realiseren van een goede waterkwaliteit, waarbij naast toxiciteit (giftigheid), ook andere factoren een rol spelen, zijn in opdracht van STOWA zogenaamde Ecologische Sleutelfactoren ontwikkeld⁵. Deze factoren geven in samenhang een goed beeld aan welke knoppen gedraaid kan worden om het doel, gezond, schoon en mooi (oppervlakte)water, op een maatschappelijk efficiënte wijze te realiseren. De Ecologische Sleutelfactoren zijn door de waterschappen gebruikt in het proces van opstellen van watersysteemanalyses ten behoeve van het derde Stroomgebiedsbeheerplan 2022-2027. De ecologische sleutelfactoren zijn geen vervanging van de officiële monitoring zoals deze onder de Kaderrichtlijn water (KRW) verplicht is.

Bij toxiciteit, waar het nieuwe rapport van STOWA zich op richt, is het probleem dat er sprake is van een zeer groot aantal stoffen, welke ook onderling effect op elkaar kunnen hebben (mengseltoxiciteit). In Europa worden meer dan 140.000 stoffen geproduceerd en verhandeld welke deels in het oppervlaktewater terecht komen. De toetsing in het kader van de KRW beperkt zich tot ca. 150 stoffen. In de praktijk monitoren de waterschappen op meer stoffen dan alleen de onder de KRW opgenomen stoffen.

Het door RIVM en Ecofide uitgevoerde onderzoek maakt gebruik van nieuw onderzoek wat in het kader van de Kennisimpuls waterkwaliteit is verricht. Hierdoor kon gebruik worden gemaakt van een database met toxiciteitsinformatie van meer dan twaalfduizend stoffen. In het rapport is een vertaalslag gemaakt van de toxische druk van dit grote aantal stoffen naar de ecologische kwaliteitsklassen zoals deze in de KRW worden gehanteerd. Hierdoor ontstaat beter inzicht op welke locaties toxiciteit belemmerend is voor het behalen van de KRW doelen. Ook geeft het aan welke stofgroep(en) de grootste impact hebben op de toxische druk en daarmee het ecosysteem/ te behalen ecologische doelen. Deze kennis kan helpen in richting geven en prioriteren van maatregelen te verbetering van de waterkwaliteit (en behalen van de KRW doelen).

De gepresenteerde kaarten in de Atlas Natuurlijk Kapitaal vormen een nulmeting dus geen beeld van veranderingen in de tijd. Eerder onderzoek van Ecofide in het beheergebied van Delfland laat zien dat in de periode 2009-2017 de toxische druk als gevolg van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is afgenomen. Zolang stoffen nog boven de norm zitten, zal ondanks deze gerealiseerde verbetering, sprake zijn van een slechte score. Kijken we naar de concentratie en de toxische druk door

⁴ [Vissen sterven bij de vleet in stinkende grachten door viespeuken uit buurgemeente: 'Rot geschrokken' | Topverhalen Delft | AD.nl](#)

⁵ <https://www.stowa.nl/sites/default/files/assets/PUBLICATIES/Publicaties%202015/STOWA%202015-31.pdf>

gewasbeschermingsmiddelen in het beheergebied van Delfland dan zien we qua trend een gestage verbetering (zie bijlage 1).

Conclusies:

- Het onderzoek in opdracht van STOWA geeft nuttige inzichten om het beleid van de provincie en andere betrokken partijen efficiënt en effectief te laten zijn in het realiseren van het doel, gezond, schoon en mooi (oppervlakte)water.
- Alhoewel we er duidelijk nog niet zijn en de toxiciteit nog te hoog is, is er wel sprake van een gestage verbetering. De ingezette maatregelen hebben dus een positief effect.

Tot nu toe werd de waterkwaliteit beoordeeld met vastgestelde normen voor afzonderlijke stoffen. Maar stoffen reageren op elkaar en dit kan leiden tot een hogere toxische druk. De kaart [Mengsel toxische druk – alle gemeten stoffen](#) geeft een beeld van het effect dat alle aangetroffen stoffen samen in interactie met elkaar hebben op het leven in en rond en het water.

2. *Hoe beoordeelt u het effect van de hoge toxiciteit op het leven op, in en rondom het water in onze provincie?*

Antwoord

Door de gehanteerde methode ontstaat nu voor het eerst een beter beeld van de totale toxische druk in oppervlaktewater. Het STOWA rapport laat zien dat deze druk in delen van Zuid-Holland en in andere delen van Nederland nog steeds te hoog is.

Duidelijk is dat alhoewel er op onderdelen sprake is van verbetering, de huidige toxische druk nog steeds een belemmering is voor het realiseren van het doel wat de provincie nastreeft, namelijk gezond, schoon en mooi (oppervlakte)water.

Onvoldoende natuurlijke inrichting, te hoge gehalten aan nutriënten en steeds warmere zomers zorgen voor overmatige kroosbedekking, woekering van nutriënt minnende soorten, blauwalgen, periodes van vissterfte en meer in het algemeen onvoldoende waterkwaliteit van (delen van) het Zuid-Hollandse oppervlaktewater.

De in het AD-artikel gesuggereerde directe relatie tussen hoge toxische druk en vissterfte in de grachten van Delft is onjuist en wordt door het hoogheemraadschap van Delfland ook niet herkend. Plotselinge vissterfte kan het gevolg zijn van een calamiteit, zoals vervuild bluswater, maar is niet een gevolg van de gemiddeld genomen te hoge toxische druk zoals beschreven in het rapport van STOWA. Daarnaast geeft Delfland aan dat water uit de glastuinbouwgebieden rondom Delft nauwelijks in de grachten van Delft terecht komt, maar zoveel mogelijk rechtstreeks naar het buitenwater wordt gestuurd (zie ook vraag 5).

3. *Klopt het op basis van bovenstaande resultaten dat de werkelijke giftigheid (totale toxische druk) van ons water in de afgelopen jaren groter was dan wij veronderstelden? Zo ja, op welke termijn was het college van plan deze informatie met Provinciale Staten te delen?*

Antwoord

In het proces van voorbereiding van het regionaal waterprogramma en de KRW-nota is gebruik gemaakt van het onder verantwoordelijkheid van het kernteam RijnWest door BWZ ingenieurs opgestelde feitenrapport "Resultaten van werken aan schoon water 2015-2018 Stroomgebied Rijn-West"⁶. In dit rapport is gebruik gemaakt van een eerdere beperktere versie van een rekentool voor de sleutelfactor toxiciteit (ESFTox versie 1.0). Op basis van deze beperkte rekentool bleek al dat een zeer groot deel van de Zuid-Hollandse oppervlaktewaterlichamen geen goede kwaliteit had. In het nieuwe rapport van STOWA kon gebruik worden gemaakt van een veel uitgebreidere versie van deze rekentool ESFTox versie 2.0.

In de ontwerp KRW-nota wordt naast de presentatie van enkele samenvattende figuren welke een beeld geven van de waterkwaliteit verwezen naar de studie van BWZ-ingenieurs voor meer onderliggende informatie, waaronder toxische druk.

4. *Bent u het eens met de constatering van het Hoogheemraadschap van Delfland dat de waterkwaliteit de afgelopen twee jaar slechter is geworden?*

Antwoord

Uit de waterkwaliteitsrapportage 2020 van het Hoogheemraadschap van Delfland blijkt dat de waterkwaliteit in dat jaar gelijk is gebleven⁷. In 2019 was de chemische kwaliteit in de zin van het aantal overschrijdingen van de norm voor gewasbeschermingsmiddelen het beste sinds de start van de metingen. Overigens lijkt het beter om de trend over een wat groter aantal jaren in beschouwing te nemen dan de score in één jaar. Uit deze trend blijkt dat het aantal normoverschrijdingen afneemt, maar dat het doel van geen overschrijding nog niet is gerealiseerd.

5. *In welke mate beïnvloedt deze verontreiniging het recreatief gebruik op en rondom het water in ons gebied?*

Antwoord

Zoal aangegeven onder vraag 1 en 2 heeft de te hoge toxiciteitsdruk een negatief effect op de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater.

De achteruitgang van de recreatieve belevingswaarde als gevolg van overmaat aan kroos, vissterfte, stank zoals geschetst in het artikel in het AD wordt meestal veroorzaakt door een te hoog gehalte aan nutriënten en/of zuurstoftekort. Zoals aangegeven bij vraag 2 is toxiciteit bij de beschreven situatie in de grachten in Delft zeer waarschijnlijk niet de directe oorzaak. Overstort van de riolering na hevige buien, nalevering uit waterbodems of het optreden van botulisme in warme periodes zijn volgens Delfland eerder de verklaring.

⁶ Zie pagina 5 ontwerp KRW-nota, verwijzing in voetnoot 3 naar:

https://www.helpdeskwater.nl/publish/pages/164982/feitenrapport_krw-rijn-west_definitief_30-06-19.pdf

⁷ <https://www.hhdelfland.nl/ontdek-werk/schoon-gezond-water/kwaliteitsrapportage/>

In het beheergebied van Delfland is een belangrijke bron van nutriënten het glastuinbouwgebied. De glastuinbouwsector in Delfland is (nagenoeg) volledig aangesloten op de riolering of recirculeert haar afvalwater. Toch blijken er (bewust en/of onbewust) nog lozingen van stikstof en fosfaat naar het oppervlaktewater plaats te vinden. Andere belangrijke bronnen van stikstof en fosfaat verschillen per gebied en gebruik: nutriëntrijke kwel, waterbodembodem, uitspoeling (melkveehouderij), en in stedelijk gebied kunnen ook hondenpoep, bladval, (voeren van) watervogels een bron zijn. Ook buiten het glastuinbouwgebied voldoen de concentraties nog niet aan de normen. Dit belemmert op veel plaatsen de ontwikkeling van een gezond ecosysteem.

6. *Naast de kaart Mengsel toxische druk laten vijf kaarten zien welke druk de aangetroffen stoffen afzonderlijk uitoefenen. Dit zijn:*
[gewasbeschermingsmiddelen](#), [metalen](#), [NHx](#), [PAK's](#) en [overige organische stoffen](#).
Het aandeel locaties met een hoge tot zeer hoge toxische druk ligt voor gewasbeschermingsmiddelen (59%) veel hoger dan bij de vier andere stofgroepen (3-26%).

In het onderzoek wordt in dat kader het Westland als probleemgebied aangeduid.

Op 21 april 2020 vroegen statenleden S. Özkaya (GL), J.P. Schonewille (CU&SGP), A.H.K. van Viegen (PvdD) en J. Mooiman (PVV) u naar de invloed van specifieke bestrijdingsmiddelen op de waterkwaliteit. In uw antwoord leunde u op gegevens uit 2018 en gaf u aan dat maatregelen zoals wettelijk verplichte zuivering, tegengaan van lekkages, goede naleving en handhaving, de toxiciteit binnen de grenzen kan houden. Uit bovenstaande onderzoeksresultaten lijkt uw verwachting onjuist te zijn geweest.

Hoe kan het volgens het College, dat tegen haar verwachtingen in, de giftigheid, ondanks de inzet op gesloten watersystemen, stofspecifieke eisen en het zuiveringsplicht van minimaal 95% (met hoge rendementseisen) nog altijd 'zeer hoog' is?

Antwoord

De kaarten in de Atlas Natuurlijk Kapitaal, welke zijn gebaseerd op het onderzoek van RIVM/Ecofide betreffen de toxiciteit van alle aangetroffen gewasbeschermingsmiddelen.

In de Statenvragen van 21 april 2020 ging het specifiek over normoverschrijdingen bij de groep neonicotinoïden en het effect van deze middelen op de waterkwaliteit. Inmiddels is de toepassing in de glastuinbouw van alle neonicotinoïden, waaronder imidacloprid en thiacloprid, welke een zeer negatief effect hadden op de waterkwaliteit op Europees niveau, op het middel Acetamiprid na, verboden. De afgelopen jaren is het aantal normoverschrijdingen voor deze groep middelen al sterk afgenomen, mede door daling in het gebruik (imidacloprid). Verdere positieve effecten van dit verbod zouden vanaf 2021-2022 te zien moeten zijn in de verdere afname van het aantal normoverschrijdingen van deze middelen, en daarmee naar verwachting in een verdere daling van de toxische druk (zie ook bijlage 1).

Het onderzoek van RIVM/Ecofide maakt duidelijk dat het verbod van individuele stoffen niet voldoende is om de totale toxische druk binnen de normen te houden. Zo blijkt uit recent onderzoek dat lekkages een groter probleem zijn dan eerder werd

gedacht⁸. Om dit probleem op te lossen is door partijen, waaronder de provincie vervolgonderzoek gestart om beter inzicht te verkrijgen én handelingsperspectieven te ontwikkelen om lekkages terug te dringen. Tevens zal op korte termijn door het Hoogheemraadschap van Delfland, met financiële ondersteuning door de provincie en andere overheden een innovatieprijsvraag worden uitgezet onder kassenbouwers, toeleveranciers en installateurs om innovatieve ideeën in de markt te stimuleren.

7. *Is het College ook van mening dat deze maatregelen onvoldoende zijn gebleken gezien de 'toxische druk voor gewasbeschermingsmiddelen' in onze provincie zeer hoog is?*

Antwoord

Zie antwoorden op vraag 1, 2 en 6.

8. *De Omgevingsdienst Haaglanden, die namens provincie en gemeenten erop toeziet of tuinders zich wel aan de zuiveringsplicht houden, laat in bovenstaand artikel weten elk jaar 200 tuinbouwbedrijven (van de 1100 in de regio) te controleren.*

Heeft het College in de afgelopen jaren de handhaving op de zuiveringsplicht bij tuinbouwbedrijven geïntensiveerd? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

De Omgevingsdienst Haaglanden houdt toezicht op de naleving van de zuiveringsplicht namens de aangesloten gemeenten, niet namens de provincie⁹. De gemeenten zijn het bevoegd gezag voor de zuiveringsplicht, indien sprake is van een lozing op de riolering. Bij directe lozingen is het waterschap het bevoegde gezag¹⁰.

9. *Bent u het met ons eens dat er met spoed nieuwe en verstrekkende maatregelen in de glastuinbouwsector genomen moeten worden om de toxiciteit van ons water naar een acceptabel niveau te krijgen?*

Antwoord

In het bestuurlijk overleg Emissieloze kas is in oktober 2021 geconstateerd dat er knelpunten zijn wat betreft kennis, communicatie en handhaving. Voor wat betreft handhaving is het de verantwoordelijkheid van de individuele gemeenten en waterschappen om al dan niet extra capaciteit vrij te maken. Activiteiten op het terrein van kennis en communicatie worden door de ambtelijke werkgroep Emissieloze kas uitgevoerd.

Naast deze acties op regionaal niveau wordt op landelijk en EU-niveau het beleid geïntensiveerd, o.a. de vertaling van de EU-green deal doelstelling van 50% minder

⁸ <https://www.kennisiniekas.nl/project/beperken-en-voorkomen-bodemlekkages-glastuinbouw/>

⁹ In beginsel is de gemeente het bevoegd gezag, aangezien sprake is van een lozing op de riolering. Bij grote uitzondering kan de provincie het bevoegd gezag zijn indien door aanwezigheid van een grote stookinstallatie sprake is van een IPPC-bedrijf. In Flevoland is hier bij één bedrijf sprake van.

¹⁰

https://www.glastuinbouwwaterproof.nl/content/5Zuiveringsplicht/doc/Werkwijze_toezicht_zuiveringsplicht.pdf

gebruik, 50% minder risico in de in 2022 te herziene EU-richtlijn duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen.

10. *Bent u voornemens om in overleg met andere overheden en uitvoeringsorganisaties tot een integrale aanpak te komen en de bevoegdheden en werkwijzen van Omgevingsdiensten, Hoogheemraden en de NVWA beter op elkaar te laten aansluiten, om zo de toxische druk vanuit de glastuinbouwbedrijven terug te dringen?*

Antwoord

Zoals aangegeven onder vraag 8, de provincie is niet het bevoegde gezag als het gaat om de handhaving van de regels uit het Activiteitenbesluit milieubeheer, waar de glastuinbouw onder valt. In het bestuurlijk en ambtelijk overleg emissieloze kas stemmen betrokken overheden en Glastuinbouw Nederland de te voeren aanpak onderling af. Op landelijk niveau werken de VNG, UvW, Ministerie van I&W en Glastuinbouw Nederland samen in het Platform Duurzame Glastuinbouw, waar nodig aangevuld met Ministerie LNV, College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden en Nefyto om de ontwikkeling van de waterkwaliteit te monitoren en zo nodig aanvullende maatregelen af te spreken.

Binnen de Greenport West-Holland (GPWH) werken partijen samen aan het stimuleren van innovaties om alternatieven voor het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen te faciliteren. Hiermee sluiten we aan op de in de landelijke Toekomstvisie gewasbescherming 2030 en de in de Europese "Van boer tot bord strategie" opgenomen doelstellingen.

11. *Bent u voornemens om in een gezamenlijke aanpak; de handhaving te intensiveren; de pakkans te verhogen door bijvoorbeeld meer in te zetten op gerichte handhaving en opsporing? In welke mate zijn hiervoor de relevante omgevingsdiensten geïnstrueerd en wordt hierop gerapporteerd?*

Antwoord

Zie antwoord op vraag 8 en 10.

12. *Bent u daarnaast bereid om de mogelijkheden te verkennen om illegale lozingen als economisch delict aan te merken en de sanctiemogelijkheden ook aan te scherpen? Zo ja, wanneer kan PS de resultaten van deze verkenning verwachten?*

Antwoord

De waterschappen zijn het bevoegde gezag waar het gaat om illegale lozingen naar het oppervlaktewater. Sancties worden opgelegd conform de afspraken die daarover zijn gemaakt in de landelijke handhavingsstrategie.

13. *Bent u tot slot voornemens om samen met Glastuinbouw Nederland een bewustwordingcampagne op te zetten voor de sector over het gebruik en omgang met bestrijdingsmiddelen, waarin de gevolgen van de veroorzaakte giftigheid voor mensen, andere dieren en planten centraal staan?*

Antwoord

Door Glastuinbouw Nederland worden in samenwerking met andere partijen regelmatig voorlichtingsactiviteiten georganiseerd over het zorgvuldig omgaan met

gewasbeschermingsmiddelen. Zo is in het verleden, met financiële ondersteuning van de provincie en andere overheden, een special in het vakblad Onder Glas over teeltwisseling gemaakt om juist in deze kritieke periode emissies te voorkomen. Reguliere voorlichting over gewasbeschermingsmiddelen en waterkwaliteit verloopt middels de website www.glastuinbouwwaterproof.nl.

Nieuwe concepten zoals “Weerbaar telen” worden door Glastuinbouw Nederland samen met onderzoeksinstituten in de sector geïntroduceerd (zie: <https://www.glastuinbouwnederland.nl/thema/plantgezondheid/weerbaar-telen/>).

Daarnaast wordt ook vanuit de handhaving door waterschappen en omgevingsdiensten gewezen op het belang van het zorgvuldig omgaan met gewasbeschermingsmiddelen. De sector heeft hier ook een eigen belang. Herhaaldelijke en voortdurende overschrijding van de waterkwaliteitsnormen zet de toelating van individuele middelen onder druk.

Den Haag, 21 december 2021

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris, voorzitter,

drs. H.M.M. Koek drs. J. Smit